

Sağlık kuruluşlarında mali analiz değerlendirmeleri

Abdullah Türk

1976 Karabük, Safranbolu doğumlu. Uludağ Üniversitesi S. H. M. Y. O. Radyoloji programı ön lisans, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat bölümünde lisans ve Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Kurumları Yöneticiliği'ni ve A.B.D.'de yüksek lisans eğitimini tamamladı. 1997 yılında çalışma hayatına Sağlık Bakanlığı Eyüp Devlet Hastanesi'nde başlayan Türk, halen aynı hastanede görevine devam etmektedir. Evli ve bir erkek çocuk babasıdır.

İnsanlar doğaları gereği hep daha fazlasını isterler, ellerindeki ile yetinmezler. Dolayısıyla ihtiyaçları (ev, araba, bilgisayar...) sınırsızdır. Ancak diğer taraftan bu sonsuz ihtiyaçları karşılayacak mal ve hizmetleri üretecek imkânları sınırlı (kıt)dır . Mesela dünyadaki herkesin haklı olarak otomobil isteğini karşılamak üzere otomobil üretilmeye kalkılırsa, neredeyse başka bir ihtiyacımızı karşılamadan tüm çalışabilir nüfusun sadece araba üretmek için çalışması gerekirdi. Ancak işgücü kaynağı kıttır. Ayrıca herkesin ihtiyacını karşılayacak kadar üretilen otomobillerin harekete geçirilmesi için gerekli olan petrol kay-

nağının da kıt olduğunu unutmamak gerekir. İşte bir taraftan sınırsız ihtiyaçlar, diğer taraftan bu ihtiyaçları karşılayacak mal ve hizmetleri üretecek kaynakların kıtlığı, 'ekonomi bilimi'ni ortaya çıkarmıştır. Yani ihtiyaçlar sınırsız olmasa ya da kaynaklar kıt olmasa ekonomi bilimine gerek kalmayacaktı. Bu yönüyle ekonomi, 'kıtlık bilimi'dir ve temel amacı kıtlık sorununa çözüm bulmaktır. Tüm toplumlar, kıt kaynaklar temel sorununa çözüm bulmak için uğraşmaktadır. Tanım olarak da ekonomi, kıt kaynakları ile sınırsız ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalan insanların refahını en yükseğe çıkarmanın yollarını arayan bilim dalıdır. Daha açık bir ifadeyle

ekonomi, bireylerin ve toplumların sahip olduğu sınırlı kaynakları, sınırsız olan ihtiyaçlarını karşılamak için nasıl dağıttıklarını inceleyen bilim dalıdır.

Ekonomik birimler

Ekonomide hem üretimi hem de tüketimi gerçekleştiren üç ekonomik birim bulunmaktadır:

- **Hane halkı:** Aynı çatı altında yaşayan ve ortak finansal kararlar alan tüm insanlardır. Bunlar ekonomide hem üretimi hem de tüketimi gerçekleştirir.
- **Firmalar:** Üretim faktörlerini (emek, sermaye, doğal kaynaklar) kullanan

üretici birimlerdir. Ancak firmalar da mal üretebilmek için gerekli girdileri kullanarak aynı zamanda tüketimde de bulunurlar.

- **Devlet:** Ekonomiyi düzenleyen, piyasaya üretici/tüketici olarak katılabilen ve vergi toplama ayrıcalığını elinde bulduran yapıdır.

Bir ülkede temel olarak tüm ekonomik faaliyetler (devleti ve dış ekonomik ilişkileri bir kenara bırakırsak), tüketimde bulunan hane halkı (birey) ve üretimde bulunan firmalar arasında gerçekleşmektedir. Üretici ve tüketici olarak karşılıklı ilişkileri görebileceğimiz bu ekonomik birimlerden (aktörler) hane halkı üretim yapması için kaynaklarını (üretim faktörlerini) gelir karşılığında firmalara arz ederken, firmalar da bu kaynakları kullanmak suretiyle üretmiş olduğu mal ve hizmetleri hane halkına satmak suretiyle karşılığında gelir elde ederler.

Dünya ekonomisinde dönüşüm

İnsanoğlunun tarihi kadar eskiye götürülebilecek ekonomi, İngiltere’de ortaya çıkan Sanayi Devrimi ve Adam Smith’in Ulusların Zenginliği adlı çalışmayla birlikte bilimsel bir niteliğe bürünmüştür. Ekonomide klasik ekol sonrası en önemli dönüşümü, 1929 Dünya Bunalımı ile ortaya çıkan Keynes, “Para Faiz ve İstihdamın Genel Teorisi” adlı çalışma ile yapmıştır.

Ekonomik gelişimin üç aşamalı olarak gerçekleştiği kabul edilir:

- Önce tarım sektörü gelişir.
- Tarım sektöründeki sermaye birikimi sanayi sektörüne aktarılarak sanayinin gelişmesi sağlanır.
- Son aşamada da sanayi sektörü belirli bir doygunluğa ulaştıktan sonra hizmet sektörüne geçer.

Günümüzde bu dönüşüm, hizmet sektöründen bilgi toplumu olmaya geçişle kendini ortaya çıkarmıştır. Tarım toplumunda temel zenginlik kaynağı toprak, sanayi toplumunda temel zenginlik kaynağı teknoloji iken, gelinen bilgi toplumu aşamasında temel zenginlik kaynağı bilgi haline gelmiştir.

Ekonomik dönüşümün sağlığa etkisi

Dünya ekonomik yapısının değişimi her alanda olduğu gibi sağlık alanında da önemli değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılmış, dönüşen ekonomik yapı, sağlık alanına da yansımıştır. Bu değişiklikler şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Nüfus artışının yanı sıra, her 10 yılda

ortalama yaşam süresinin 3 yıl uzaması ve sağlık bilincinin yükselmesine bağlı olarak da artan yararlanma sıklığı sonucu tıbbi uygulama ihtiyaçlarının artması,

- Her 4 yılda, tıp teknolojilerindeki birikimin iki kat artması ve ileri teknoloji ürünü pahalı uygulamaların günlük işlemlerde hızla yaygınlaşması,

- Akut hastalıkların öneminin azalması ve tedavisi daha pahalı olan kronik hastalıkların önem kazanması.

Sağlık sektörü ve kıt kaynaklar

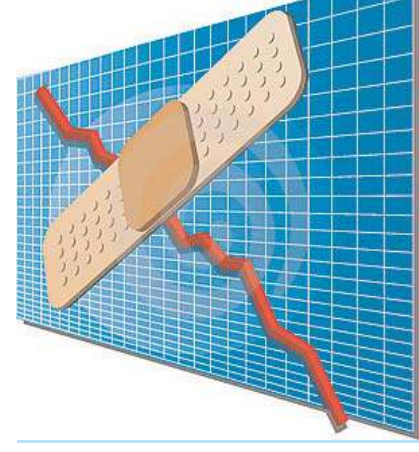
Sağlık kavramı, tüm ulusların temel gelişmişlik düzeyini gösteren ve aynı zamanda toplumların ekonomik kalkınmasında da rol oynayan bir kavramdır. Ayrıca tüm ülkelerde sağlık sektörü, reel ekonomi içerisinde oldukça yüksek pay alan bir sektördür. Dolayısıyla sağlık sistemlerinde, kaynakların etkin ve verimli kullanımı, kaliteli hizmet üretimi ön plana çıkmaktadır. Diğer alanlarda olduğu gibi iktisadın temelde çözmeye çalıştığı kıt kaynaklar bu alanda da gündeme gelmektedir. Tüm bu tespitler sağlık sektöründe yönetim kavramını ön plana çıkarmaktadır. Olaya sağlık sisteminin odağında yer alan hastaneler yönünden baktığımızda ise yönetim kavramı ve kıt kaynaklar daha da önemli hale gelmektedir. Bu noktada kaynakların nasıl etkin kullanılabilmesine ilişkin olarak cevaplanması gereken sorular, sınırlı kaynakların sağlık kurumlarının ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde en uygun nasıl dağıtılacağı ve bu dağıtıma kimin ya da hangi mercilerin karar vereceğidir.

Sağlık sektöründe yönetim

Sağlık hizmetleri, çeşitlilik göstermesi ve insan hayatının kalitesi ile doğrudan ilişkili olması nedeniyle yönetim açısından özellikleri olan bir alandır. Herhangi bir sanayi kuruluşundaki yanlış yönetsel kararlar en fazla üretim düşüklüğü ya da parasal zarar ile sonuçlanır iken, sağlık yönetimindeki yanlış kararlar, insan hayatının kalitesinde düşme, toplumun sağlık düzeyinde bozulma ile sonuçlanmaktadır. Yani diğer sektörlerden farklı olarak sağlık sektöründeki kötü yönetimin bedeli insan hayatı ile ödenmektedir.

Sağlık hizmetlerinin yönetimi, insan sağlığı konusunda olduğu kadar, sosyoloji, psikoloji, iletişim, insan kaynakları, işletme, muhasebe, hukuk, ekonomi gibi alanlarda da bilgi ve beceri sahibi olmayı gerektirmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü’nün 1996 yılında Kopenhag’da yayımlanan European

Sağlık sektörü, reel ekonomi içerisinde yüksek pay alan bir sektördür.

Sağlık sistemlerinde kaynakların etkin ve verimli kullanımı, kaliteli hizmet üretimi ön plana çıkarır.

Diğer alanlarda olduğu gibi iktisadın temelde çözmeye çalıştığı kıt kaynaklar bu alanda da gündeme gelir.

Bu tespitler sağlık sektöründe yönetim kavramını ön plana çıkarır.

Health Care Reforms: Analysis of Current Strategies isimli raporunda Sağlık Reformuna ilişkin olarak sağlık reformlarının etkili ve başarılı olabilmesinde eğitimin, özellikle derinlemesine yönetim eğitiminden geçmiş nitelikli kişilerin sayıca artırılmasının ve bunlara ilaveten sağlık enformasyon sistemlerinin oluşturularak veri tabanları geliştirilmesinin çok önemli rolü olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra kaynakların etkin kullanımı ile birlikte verimliliğin artırılması her işletmede olduğu gibi sağlık sektöründe de temel amaçlardan biridir. Bu noktada harcanan kaynak sabit tutularak bu kaynakla maksimum çıktı elde ederek ya da çıktı sabit tutularak bunu minimum maliyetle elde ederek verimlilik maksimize edilmelidir.

Hastaneler işletme midir?

Hastaneler çeşitli girdileri kullanarak bunları çıktıya dönüştüren ekonomik birimlerdir. Ekonomik birim olmaları, çeşitli girdileri kullanmaları ve bu girdilerden çıktı elde etmeleri hastaneleri birer işletme haline getirmektedir. Diğer birimlerde olduğu gibi sağlık kuruluşları da ekonominin kuralları çerçevesinde işletilmek zorundadır. Çünkü sağlık hizmetlerinde kullanılan kaynaklar sınırsız değildir. Kaynakların sınırlı olması sebebiyle bu kaynakların en uygun şekilde

Diğer üretim birimleri gibi sağlık kurumları da faaliyetlerine devam edebilmek için çeşitli varlıklara sahip olmak zorundadır. Temel nokta, kaynak kimin olursa olsun, mutlaka verimli kullanılması gerektiğidir. Çünkü kaynaklar sınırlıdır. Tüm işletmelerin temel amacı, en az girdi ile en fazla çıktıyı üretmektir ki bu verimlilik olarak bilinir.

de kullanılması bir zorunluluk haline gelmektedir.

Sağlık kurumlarının varlık ve kaynakları

Diğer üretim birimleri gibi sağlık kurumları da faaliyetlerine devam edebilmek için çeşitli varlıklara sahip olmak zorundadır. Binalar, arsa ve araziler, tıbbi cihazlar, tıbbi malzemeler, demirbaşlar ve işletme malzemeleri sağlık kurumlarının varlıklarına örnek olarak sayılabilir. Kaynaklar konusu ise diğer sektörlerdeki işletmelerden farklılık göstermektedir. Kaynaklar, işletmedeki varlıkların kimin parası ile alındığını göstermektedir. İşletmedeki kaynakları almak için ya işletme ortaklarının parası (öz-kaynak) kullanılır. Özkaynak yetersizse başkalarının paraları (borçlar) kullanılır. Temel nokta, kaynak kimin olursa olsun, mutlaka verimli kullanılması gerektiğidir. Çünkü kaynaklar sınırlıdır. Tüm işletmelerin temel amacı, en az girdi ile en fazla çıktıyı üretmektir ki bu verimlilik olarak bilinir.

Kaynakların etkin kullanımı nasıl tespit edilebilmektedir?

Kaynakların etkin kullanılıp kullanılmadığı, işletme yönetiminin oluşturulan

planlara ne derece ulaşıp ulaşılmadığı ile ölçülür. Belirlenen hedefler, sağlık kurumlarında bakılan hasta sayısı olabileceği gibi, elde edilen gelir de olabilir. Hedeflere ulaşma düzeyi, işletme performansını ortaya koyduğu gibi gelecekte ortaya çıkacak duruma ilişkin ipuçları da vermektedir. Sağlık hizmeti veren kuruluşları ekonomik bir birim olarak kabul ettiğimizde, bu ekonomik birimlerin mali kaynaklarının kullanımındaki etkinlik temel başarı ölçütlerinden biri olarak kabul edilebilir. Sağlık kuruluşlarının mevcut mali durumunu belirlemek ve gelecekte ortaya çıkacak durumları tespit etmek için mali analiz teknikleri kullanılabilir.

Mali analizler

Muhasebe sistemi içinde bir işletmede kaydedilen ve raporlanan bilgilerin belirli zaman aralıkları ile bu bilgileri kullanacak olan kişilere iletilmesini sağlayan araçlardır. İşletmenin geleceğine ilişkin ipuçlarını yakalamada kullanılan önemli yöntemlerden biri olan mali analiz, işletmenin geçmişteki mali bilgilerinden hareket ederek gelecekte ortaya çıkması muhtemel durumu tahmin etme sürecidir. Mali analiz, mali tablolardaki çeşitli kalemler arasında yüzdeler, oranlar yoluyla önemli ilişkiler kurulmasını, bu ilişkilerin ölçülebilmesini ve yorumlanmasını kapsar. Kalemler arasındaki ilişkilerin ölçülmesi ve yorumlanması çeşitli analiz teknikleri yoluyla yapılır. Mali analiz sonuçları, işletmenin geçmiş dönemlerdeki uygulamalarını gösterdiğinden, bunlar esas alınarak, işletmenin bugünkü durumu saptanır ve geleceğe ilişkin planlar da bu sonuçlardan yararlanılarak yapılır. Mali analizler, işletmenin belirli bir dönemdeki

- Ekonomik yapısı
- Finansal yapısı
- Üretim ve satış maliyetlerinin hesaplanması
- Likidite yeterliliğinin belirlenmesi
- Nakit değerleri ile fon hareketlerinin izlenmesi
- Kâr dağıtımlarının belirlenmesi
- Öz kaynak hareketlerinin kıyaslanması konularında bilgi sağlamaktadır.

Mali analizde dikkat edilecek unsurlar

Mali analizin doğru olarak yürütülebilmesi için analizi yapan kişinin aşağıdaki belirtilen hususlara dikkat etmesi ve bunların gerektirdiği bilgilere ve yeteneklere sahip olması gerekir:

- a) Mali tabloların sağlıklı bir şekilde yorumlanabilmesi için muhasebe kuram ve uygulamalarını iyi bilmek.
- b) Sigortacılık sektörünün ve işletmenin sahip olduğu özellikleri analiz sırasında göz önünde bulundurmak.
- c) İlgili dönem veya dönemlerdeki ekonomik koşullar ve trendleri iyi bilmek.
- d) İlgili şirketin politikası ile muhasebe yöntemlerini iyi bilmek.
- e) Mali analize esas alınan verilerin doğruluğu hakkında emin olmak.
- f) Birkaç oran veya yüzde ile şirketin mali durumu veya faaliyet sonuçları hakkında kesin bir yargıya varmamak.
- g) İyi bir yargılama yeteneğine sahip olmak.

Mali analizlerin yararları

Mali analiz, sadece belli bir tarihteki ve belli bir döneme ilişkin tabloların incelenmesi ve yorumlanması hususlarını kapsamaz. Yıllar itibarıyla ve çeşitli şirketler arasındaki karşılaştırmalar ve bunlarla ilgili ilişkilerin yorumlanması da mali analiz kapsamına dahildir. Bunların yanı sıra mali analizlerden sağlanacak yararlar;

- Ekonomik kararların verilmesine yararlı olacak bilgileri sağlamak.
- İşletmenin ekonomik faaliyetleri hakkında temel bilgi kaynağı olarak, bilgi edinme konusunda sınırlı otorite, yetenek ve kaynaklara sahip olan kullanıcılara bilgi vermek.
- Temel işletme amaçlarının gerçekleştirilmesinde, yönetim kaynaklarının etkin kullanımını değerlendirmede yararlı bilgiler sağlamak.
- Devletin payı olan vergi tutarının belirlenmesini sağlamak.
- İşletmenin kazanç gücünü tahmin etmek, kıyaslamak ve değerlendirmek için gerekli bilgileri sağlamak.
- Potansiyel yatırımcılara ve alacaklılara miktar, zaman ve belirsizlik bakımından potansiyel nakit akımlarını tahminlemek ve değerlendirmek için bilgi sağlamak.
- Makro ekonomik kararlara yardımcı olacak istatistiksel bilgi sağlamak.
- İşletmenin denetlenmesine olanak sağlamak.
- İşletme yönetiminin geleceğe yönelik vereceği kararlara hizmet etmek olarak sıralanabilir.

Mali analizde, işletmenin mali yapısını

ortaya koyan birçok finansal tablo olmakla birlikte iki temel mali tablo kullanılır. Bunlar bilanço ve gelir tablosu'dur.

Bilanço

Bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıkları (aktif) ile bu varlıkların kaynağını oluşturan üçüncü kişilerin alacak haklarını (borçlar) ve işletme sahibi / ortaklarının haklarını (öz kaynaklar) (pasif) gösteren finansal durum tablosudur. Kısaca bilanço işletmenin belirli bir andaki mali durumunu ortaya koyan finansal tablodur.

Gelir tablosu

Bir işletmenin bir hesap dönemi içerisinde gerçekleşen gelir ve giderlerinin sonucunda ortaya çıkan dönem kârı veya zararının gösterilmesi için hazırlanan bir finansal tablodur. Kısaca gelir tablosu, kârın elde edilmesinde hangi sürecin izlendiğini ortaya koyar. Türkiye Muhasebe Standartları'na göre bilanço ve gelir tablosunun düzenlenme amaçları; yatırımcılar, kredi verenler ve diğer ilgililer için karar vermede yararlı bilgiler sağlamak, gelecekteki nakit akımlarını değerlendirmede yararlı bilgiler sağlamak ve varlıklar, kaynaklar ve bunlardaki değişiklikler ile işletmenin faaliyet sonuçları hakkında bilgi sağlamaktır.

Bilanço ve gelir tabloları yukarıda sözü edilen bilgileri edinmek üzere;

- Yöneticiler,
- Ortaklar veya işletme sahipleri,

- Yatırımcılar,
- Kredi kurumları,
- Çalışanlar ve işçi kuruluşları,
- Alacaklılar,
- Devlet ve

Mali analiz teknikleri

İşletmenin mevcut durumu ve gelecekteki olası durumunu ortaya çıkarmak için çeşitli analiz teknikleri kullanılabilir:

- Oran analizi
- Trend analizi
- Karşılaştırmalı tablolar analizi
- Yüzde analizi

Oran analizi

Bir işletmenin bir ya da birbirini izleyen hesap dönemlerine ait bilanço ve gelir tablolarında birbiri ile ilgili kalemlerin arasındaki ilişkileri oransal olarak belirler ve inceler. Oran Analizinde temel amaç, işletmenin borç ödeme gücünü, mali yapısını, faaliyet sonuçlarını, ekonomik varlıkların verimli ve ekonomik bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı konusunda bilgi verici ve geleceğe dönük kararlarda yardımcı veriler sağlayan oranları hesaplamaktır. Oran Analizinde, bir döneme ait olabileceği gibi birden fazla döneme ait oransal değerlerin kıyaslaması yapılır. Birbiri ile ilişki-

si olabilecek ve anlamlı sonuçlar verebilecek hesap kalemleri ve hesap grupları birbiriyle oranlanmalıdır. Cari dönemde hesaplanan oranlar, işletmenin önceki dönem ve dönemlerdeki değerleri ile kıyaslanabileceği gibi, sektöre ait standart oranlarla ya da sektördeki diğer işletmelerle de kıyaslanabilir.

Oran analizinin uygulanması için işletmenin analizde kullanacağı oranları öncelikle belirlemesi gerekir. Kullanılacak olan oranların sayısı kesin olarak belirlenemez; çünkü analizin amacına göre uygun olan kalemler ya da gruplar arasında orantı kurulacaktır.

Ancak temel olarak oranlar dört grupta toplanır:

- Likidite Analizi Oranları
- Finansal Yapı Analizi Oranları
- Faaliyet Analizi Oranları
- Kârlılık Analizi Oranları

Likidite analiz oranları

İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynaklarını ödeme gücünü belirten oranlardır. Ayrıca net işletme sermayesinin yeterli olup olmadığının tespitinde kullanılmaktadır. Üç ayrı alt kategorisi bulunmaktadır.

Likidite analiz oranları

1. Cari oran = Dönen varlıklar / Kısa vadeli yabancı kaynaklar
İdeal oranı 2'dir.
2. Likidite oranı (Asit-Test) = (D.V - Stoklar) / Kısa vadeli yabancı kaynaklar
İdeal oranı 1'dir.
3. Nakit oranı = Hazır değerler + Menkul kıymetler / Kısa vadeli yabancı kaynaklar

Faaliyet analiz oranları

İşletmenin faaliyet sonuçlarının analizini belirten oranlardır.

Finansal yapı analiz oranları

1. Kaldıraç oranı = (K.V.Y.K + U.V.Y.K.) / Aktif toplamı
2. Öz kaynaklar / Aktif oranı
3. Finansman oranı = Öz kaynaklar / (K.V.Y.K. + U.V.Y.K)
4. K.V.Y.K / Pasif toplamı: Oranın 1 / 3 olması istenir. Ancak sektöre göre değişebilecek olan bu oranın daha sağlıklı değerlendirilebilmesi için likidite analizi oranlarının da dikkate alınması gerekir.
5. U.V.Y.K. / Pasif toplamı: Endüstri işletmeleri için daha anlamlı olan bu oranın da 1 / 3 aşmaması istenir.
6. ÖZ KAYNAKLAR / M.D.V.
7. M.D.V. / U.V.Y.K.

Faaliyet analiz oranları

İşletmenin faaliyet sonuçlarının analizini belirten oranlardır.

1. Stok devir hızı = Satılan malın maliyeti / Ortalama stok

Ortalama stok = (D. B. Stok. + D. S. Stok.) / 2

2. Alacakların devir hızı = Net satışlar / Ortalama ticari alacaklar

Ortalama ticari alacaklar = (D. B. T. Alacaklar + D. S. T Alacaklar) / 2

Alacakların devir hızının artması, işletmenin alacaklarını vadesinde tahsil edebildiğini ve vadelerinin kıaldığını ifade eder.

3. Alacakların tahsil süresi = Tic. alacaklar. *360 / Kredili satışlar

4. Aktif devir hızı = Net satışlar / Aktif toplamı

Aktifin etkin kullanılıp kullanılmadığını gösterir.

5. İşletme sermayesi devir hızı = Net satışlar / Dönen varlıklar

6. Net işletme sermayesi devir hızı = Net satışlar / N. İşletme sermayesi

7. Öz kaynaklar devir hızı = Net satışlar / Öz kaynaklar

Öz kaynakların ne ölçüde verimli kullanıldığını saptamada yararlıdır.

8. M.D.V. Devir hızı = Net satışlar / Maddi duran varlıklar

Kârlılık analiz oranları

İşletmenin varlıklarını verimli kullanıp

kullanmadığını, kaynaklarını kârlı kullanıp kullanmadığını, gerek ana faaliyetlerinde gerekse tüm faaliyetlerinde kâr-

lı çalışılıp çalışılmadığını, kârlılığın işletme düzeyinde ve sektörde yeterli olup olmadığını belirten oranlardır.

Kârlılık analiz oranları

1. Aktifin kârlılığı = Net dönem kârı / Aktif toplamı

2. Öz kaynakların kârlılığı = Net dönem kârı / Öz kaynaklar

3. Satışların kârlılığı = Net dönem kârı / Net satışlar

4. Brüt kâr marjı = Brüt satış kârı / Net satışlar

5. İş hacmi kârlılığı = Faaliyet kârı / Net satışlar

6. Ekonomik kârlılık oranı = F.V.Ö.K. / (Öz Kaynaklar + Yab. Kay.)

7. Faiz ödeme oranı = (F.V.Ö.K + Faiz) / Faiz

Karşılaştırmalı analiz

Bir işletmenin birbirini izleyen hesap dönemlerine ya da aynı süreleri kapsayan farklı tarihlerde düzenlenmiş mali tablolarını karşılaştırarak ekonomik, finansal ve faaliyet yapılarındaki değişiklikleri saptar ve inceler. Amacı, bilanço ve gelir tablosunun, işletmenin sürekliliği içerisinde finansal durumundaki değişme ve gelişmelerin izlenebilmesi için, hesap kalemlerindeki değişimleri görmek ve finansman politikasına işlerlik kazan-

dırmaktır. Ancak bu analiz için en az iki hesap dönemine ait bilanço ve gelir tablosunun düzenlenmiş olması gerekir. Ayrıca farklı iki döneme ilişkin değişimler mutlak ve oransal boyutta değerlendirilmelidir.

Bilanço ve gelir tablosundaki her bir kalemin ilk yıl değeri ikinci yıl değerinden çıkarılarak fark bulunur. Birinci yıl değeri, ikinci yıl değerinden büyükse fark, azalış; birinci yıl değeri ikinci yıl değerinden küçükse fark, artışı belirtir. Bilan-

ço ve gelir tablosundaki her bir kalemin ilk yıl değerine bölünür ve böylece ikinci yılın birinci yıla göre yüzde değişimi bulunmuş olur. Bir hesabın birinci yıl değeri var, ikinci yıl değeri yoksa, mutlak azalış birinci yıl değeri kadar olacak ve yüzde değişimi de eksi (-) %100 olarak gösterilecektir. Bir hesabın birinci yıl değeri yok, ikinci yıl değeri varsa, mutlak değişim ikinci yıl değeri kadar artış olurken, yüzde değişimi (-) gösterilemeyecektir.

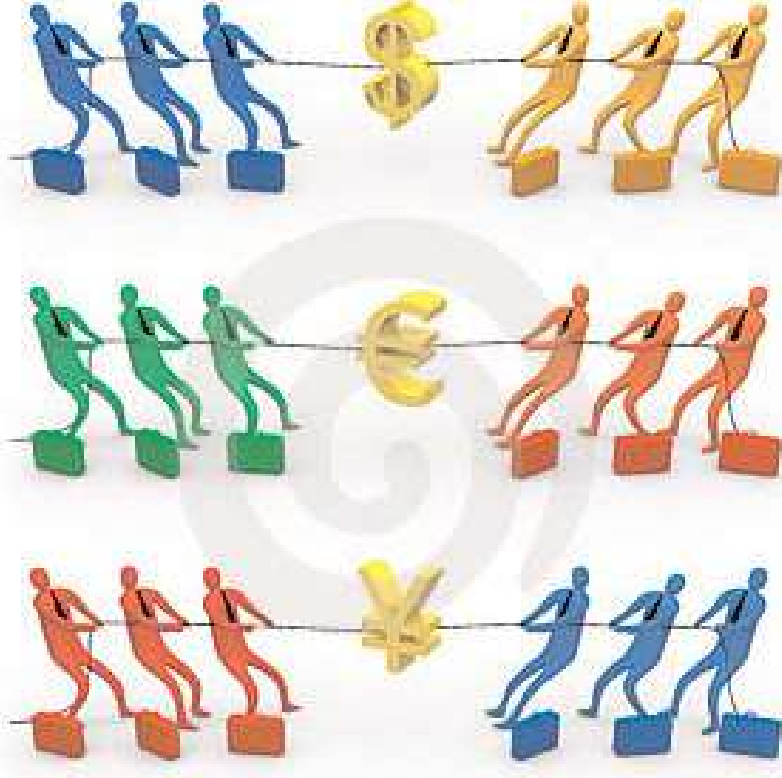
Hesaplanması

Mutlak değer = 2. Yılın değeri - 1.Yılın değeri

Yüzde değeri = $\frac{\text{Mutlak değer}}{\text{1.Yılın değeri}}$

Karşılaştırmalı analiz oldukça geniş olup kapsamındaki unsurlar şöyle sıralanabilmektedir:

- Dönen varlıklardaki değişiklik
- Kasa ve bankalardaki değişiklik
- Menkul kıymetlerdeki değişiklik
- Stoklardaki değişiklik
- Alacaklardaki değişiklik
- Satış hacmindeki değişiklik
- Stoklar, alacaklar ve satışlardaki değişikliklerin karşılaştırılması
- Kısa vadeli yabancı kaynaklardaki değişiklik
- İştiraklerdeki değişiklik
- Maddi duran varlıklardaki değişiklik
- Maddi duran varlıklardaki değişiklik ile satış hacmindeki değişikliğin karşılaştırılması
- Uzun vadeli yabancı kaynaklardaki değişiklik
- Öz kaynaklardaki değişiklik

Yüzde yöntemiyle analiz

Bir işletmenin bir veya birden fazla hesap dönemine ait bilançosunun aktif ve pasif toplamını 100 olarak kabul edip aktif ve pasif kalemlerin her birinin aktif ya da pasif toplamı içindeki ve/veya ilgili bilanço grubu içindeki payını yüzde olarak belirler ve inceler. Gelir tablosunun yüzde yöntemiyle analizi ise gelir tablosu kalemlerinin her birinin net satışlar tutarı içindeki yüzde payını belirler ve inceler. Bu analizde amaç, işletmenin sürekliliği içerisinde bilanço kalemlerinin yıllar itibarıyla ekonomik yapı içindeki paylarının değişimini ve gelir tablosu hesaplarının net satış hasılatında yıllar itibarıyla gelir ve gider değişimlerini belirleyerek işletme ve finansman politikalarının etkinliğini saptamaktır.

Bir hesap dönemine uygulanabileceği gibi birden fazla hesap dönemine de uygulanabilen yüzde yöntemiyle analizde, bilançoda yer alan aktif grubu ve aktif toplamı 100 olarak kabul edilir ve aktif grubu ve aktif toplamı içindeki yüzde payı, pasif hesap ka-

lemleri pasif grubu ve pasif toplamı 100 olarak kabul edilir ve pasif grubu ve pasif toplamı içindeki yüzde payı hesaplanır. Bilançoda, bilanço toplamı 100 kabul edilerek, bilanço kalemi bilanço toplamına bölünür, çıkan değer 100 ile çarpılır. Bilançonun bölümleri içerisinde kalemlerin yüzde

değeri hesaplanacaksa, bilanço bölümünün toplamı 100 kabul edilerek, bilanço kalemi bilanço bölümünün toplamına bölünür, 100 ile çarpılır. Gelir tablosunda, net satışlar kalemi 100 kabul edilerek, gelir tablosunun ilgili kalemi net satışlara bölünür, 100 ile çarpılır.

Bilanço hesapları için;	
Bilanço kalemi tutarı	Bilanço kalemi tutarı
_____	= _____
Hesap sınıfı toplamı	Hesap grubu toplamı
Bilanço kalemi tutarı	
Aktif (veya Pasif) toplamı	
Gelir tablosu hesapları için;	
Gelir tablosu kalemi tutarı	

Net satışlar	

Yüzde yöntemiyle analiz, aktif değerlerin dağılımındaki değişiklikleri, döner değerlerin yapısındaki değişiklikleri, stoklardaki değişiklikleri, kısa vadeli yabancı kaynaklardaki değişiklikleri, borçların pasif toplamı içerisindeki payını ortaya koymak, ayrıca öz kaynaklardaki değişikliklerle, aktif değerlerdeki değişikliğin karşılaştırılması amacıyla kullanılmaktadır.

Trend analizi

Bir işletmenin birbirini izleyen birkaç döneme ait bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin baz olarak alınan bir yıldaki değere oranlanarak değişimin izlendiği bir dinamik analiz yöntemidir. İşletmenin sürekliliği içerisinde, birkaç yıllık ekonomik ve finansal durumunu ve değişimini dinamik bir yapı içerisinde, baz alınan bir yıla kıyasla incelemektir.

Trend Analizinin uygulanabilmesi için birden fazla hesap dönemine ait bilanço ve gelir tablosunun düzenlenmiş olması gerekir. Belirlenen baz yıla göre, her yılın bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin değişimleri (artış veya azalışları) belirlenir. Genellikle ilk yıl baz yıl olarak seçilir. Ancak baz yıl olarak dikkate alınacak olan hesap döneminin her yönden faaliyetlerinin olağan olduğu bir hesap dönemi olmasına özen gösterilmelidir.

Hesaplanması	
İlgili yıl sonundaki değer	
_____	x 100
Baz yıl sonundaki değer	

Kaynaklar

European Health Care Reforms: Analysis of Current Strategies, World Health Organization Regional Office For Europe, 23 April 1996.

Yüksel Yalkın Koç, İşletmelerde Mali Analiz

Teknikleri, Ankara, Turan Yayınevi, 1988

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu Resmi İnternet Sitesi Çevrimiçi: www.tmsk.org.tr. Erişim Tarihi: 15.03.2007

Haydar Sur, "Hastanelerde Kaynak İsrافی:

Nasıl Önüne Geçilmeli", Çevrim içi:

<http://www.merih.net/m1/whaysur18.htm>. Erişim Tarihi: 10.03.2007

Merih Paya, Makro İktisat, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1997